

El llenguatge

Els gripaus

6/I/1980

Segons el Diccionari Fabra la paraula gripau seria un nom específic, amb el qual es designaria un amfibi escuat —o anur— —ràleg a la grana (Bufo vulgaris). En realitat, aquest nom de gripau no és pas específic, ni tan sols genèric: segons la Gran Enciclopèdia Catalana, més al dia, és clar, en matèria de zoologia, els amfibs de la subclasse dels anura a què hom dona el nom de gripau pertanyen a famílies, gèneres i espècies molt diversos, dels quals n'indica set de comuns als Països Catalans. En canvi, la recent Geografia Física dels Països Catalans només n'hi compta sis. D'aquests sis, quatre tenen nom específic —en català, s'entén—: el gripau llevador, el gripau d'esperons, el gripau corredor i el gripau comú (Bufo bufo). Però aquests determinatius que donen valor específic a cada denominació són imposats pels naturalistes, seguint un criteri descriptiu, i no corresponen a noms vulgars, ja que sembla que el llenguatge popular no ha distingit les diverses espècies d'aquest anur i les designa totes amb el mateix nom.

El nom popular o vulgar d'aquest animal, però, no és sempre el mateix. A més de gripau, són molt usuals les designacions de calàpet i galàpet, així com diverses variants d'aquests mateixos noms, deis quals el Diccionari Alcover-Moll dona una extensa relació. L'origen d'aquests noms, que no corresponen a la denominació llatina —el nom llatí era «bufo», usat ara com a designació del gènere principal en la nomenclatura científica—, no ha escalfit del tot pels etimologistes, que no poden assegurar si hi ha cap relació entre calàpet (o galàpet) i gripau. El Diccionari Alcover-Moll hi dedica una extensa i interessant recensió: en resum, s'hi indica que

EL LLENGUATGE calàpet s'emparenta amb el terme «galápagos» del castellà, gripau amb el francès «crapaud», i que altres noms vulgars, com galipau, són formes híbrides dels termes dels dos grups anteriors. Però convé remarcar que, com hem dit, cap d'aquests noms no té valor diferenciatiu —és a dir, específic—. Podem dir que són tots ells noms dialectals dels quals el que ha semblat més comú, gripau, ha estat escollit per al llenguatge científic. Un altre nom popular del gripau és tòtil, que té, aquest sí, un clar origen onomatopèic, ja que imita el conegut cant o crit d'aquest animal, fet de dues notes úniques, com de campaneta.

Cal afegir-hi que el terme castellà «galápagos», que correspon a galàpet, no designa un gripau, sino una tortuga pròpia de les illes Galápagos (arxipèlag del Pacífic, pertanyent a l'Ecuador), que en català es designa amb el mateix nom del castellà. El nom castellà del gripau, com es sabut, és «sapo» (d'origen basc), introduït popularment als dominis occidentals de la nostra llengua, així com entre els ciutadans que només coneixen aquest animal a través de les il·lustracions.

Albert Jané